

Wie is de man de ons aankijkt vanaf een scherm voor in de klas? De leerlingen uit groep 7 van CBS 'De Wegwijzer' in Nederhemert vertellen wat ze denken: "Het is iemand van vroeger, want hij heeft kleren aan van vroeger." "En volgens mij is het een schipper, want er staat een schip op." "Hij heet Willem en z'n vader heette Ysbrantz, want er staat Willem Ysbrantz." "Maar Bonte-koe is een gekke naam. Ik denk dat zijn vader boer was." "Er staat ook een wereldbol bij getekend. Misschien heeft Bontekoe wel over de hele wereld gevaren!"

Willem Ysbrantz Bontekoe

Dit is de start van het Onderwijskunst-exemplar dat ik een paar weken geleden heb uitgevoerd met mijn klas. Alie Sanderman en Anja Sniijders hebben in 2002 als afstudeerscriptie een exemplar ontwikkeld rondom schipper Bontekoe. Na het lezen van hun verslag besloot ik om me een aantal middagen met mijn groep te verdiepen in het leven op een VOC-schip. In dit artikel leest u een korte impressie van een paar dingen die we hebben beleefd en geleerd.

De leerlingen kijken me ongelovig aan. Ik ben even naar de gang gegaan en kom terug met een 'zeventiende-eeuwse kraag' om. "Mag ik me even voorstellen: mijn naam is Willem Ysbrantz., schipper in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Wij verzorgen de handel tussen Holland en Nederlands Indië. Wij doen goede zaken, dat kan ik jullie verzekeren!"

Na deze kennismaking met de schipper bedenken we dat je op zo'n reis heel veel avonturen kunt beleven. En je verdient er natuurlijk geld mee.

Na de meningen gehoord te hebben, concludeert Bontekoe: "Volgens mij hebben jullie er ook best zin in! Als je mee wilt, kun je aanmonsteren..."

De kinderen knikken, en de schipper legt uit hoe dat moet: "Schrijf hier je naam, bijvoorbeeld Jan Gerardszoon, en daaronder een handtekening.

Als je niet kunt schrijven, zet je maar een kruisje." Nadat de schipper zijn initialen ook op de documenten gezet heeft, is de aanmonstering definitief.

"Zijn jullie er klaar

voor? Wat neem je eigenlijk mee?" Iedereen vult zijn scheepskist met de benodigdheden voor de komende reis. Ook praten we nog over het werk aan boord, want nu je meegaat als scheepsjongen, moet je de handen uit de mouwen gaan steken!

Een paar middagen later zijn de leerlingen druk aan het werk op het schip: sommigen helpen de schipper die wil weten hoe de route wordt, anderen assisteren de chirurgijn met zijn werk, en weer anderen verdiepen zich in de taak van de provoost. Want ook de orde en tucht moeten gehandhaafd worden! Na ongeveer een halfuur arbeiden zitten we in de kring om te horen wat iedereen die dag aan boord gedaan heeft. Zes groepjes presenteren hun werkzaamheden: er is iemand uit het want gevallen, en hij moet verbonden worden. Een matroos heeft gestolen uit een scheepskist en dat komt hem op een geldstraf te staan. Een andere matroos moet worden gekielhaald. Er is ook informatie over de route: we besluiten om Afrika heen te varen. Een scheepsjongen vertelt ons dat we warm weer kunnen verwachten.

Verder op reis komen we dichtbij de evenaar. "Wat is dat eigenlijk? Kun je de evenaar zien?" "Ja, want hij staat ook op de wereldbol!" "Nee joh, je kunt onze grens toch ook niet zien."

"Volgens mij wordt het donker, als je aan de andere kant van de evenaar komt, want aan de andere kant van de wereld is het donker."

Na dit gesprek met elkaar varen we verder richting de kaap. "Blijven we wel op de goede koers?" Volgens de leerlingen is een kompas daarvoor een nuttig instrument. "Maar hoe werkt zo'n kompas eigenlijk?" We zijn het erover eens dat het pijltje van het kompas in de klas naar het noorden wijst. Dus je weet dan welke kant je op gaat. "Maar werkt dat op elke plaats en op elk moment

zo?" Er ontstaat een heel gesprek, waarbij ik probeer de leerlingen zoveel mogelijk zelf te laten denken. Enkele opmerkingen zijn: "Een kompas draait met de aarde mee." "Nee, hij wijst altijd naar het noorden. Dat komt omdat hij daar zin in heeft..." "Het pijltje wordt ergens door aangetrokken." "Ja, door de zwaartekracht." "Ik geloof er niks van. Volgens mij heeft het te maken met kou en warmte, want de noordpool is koud." "Ik zal buiten wel ijs halen." We draaien het druppelende ijs rond de magneet, maar er verandert niets. "Dat werkt dus niet." "Ik denk dat er een magneet in zit en die trekt ijzer aan." "Hé, als je de magneet rond het kompas draait, kun je de wijzer alle kanten op laten wijzen!" "Dan is het idee met die magneet toch beter!" Aan het einde van dit gesprek zijn we het erover eens dat het kompas 'magnetisch werkt' en wijst naar een andere magneet. Die andere magneet lijkt in de grond te zitten. Daarom blijft het pijltje naar het noorden wijzen, mits er geen 'gewone' magneet in de buurt is. Toch blijft de werking van dit eenvoudige instrument eigenlijk nog steeds niet gemakkelijk te begrijpen...

Nadat we een poos hebben stilgestaan bij het kompas, gaan we weer verder met de reis. Stormen en scheurbuik blijven ons niet bespaard en regelmatig moeten de leerlingen zelf mee beslissen over deze problemen. Toch komen we

uiteindelijk in de buurt van ons einddoel. Helaas... Door een kaars boven een vat brandewijn ontstaat er een enorme brand en het schip gaat in vlammen op! In de sloepen ontsnappen schipper Bontekoe én de scheepsjongens aan de verdrinkingsdood. Jammer dat het journaal verbrand is... Maar we weten heus nog wel wat er is gebeurd! Iedere scheepsjongen gaat enthousiast aan de slag met zijn eigen scheepsjournaal. Als er een aantal scheepsjournalen zijn voorgelezen, kijken we nog eens naar de afbeelding van Bontekoe. Het leven aan boord van zijn schip heeft ons verschillende dingen laten ontdekken. Niet alles blijkt zo eenvoudig te zijn als het lijkt!

